

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 140 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	

XALQARO BAHOLASH DASTURLARI VA NEYROPEDAGOGIKA

Sidiqova Yulduz Sobirovna

Osiyo xalqaro universiteti
Pedagogika va psixologiya kafedrasi assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalqaro baholash dasturlari PISA, PIRLS kabi baholash dasturlarining mazmuni va ahamiyatini tahlil qilingan, neyropedagogik yondashuvlar bilan ularning kesishuv nuqtalarini aniqlangan va o'quv jarayoniga neyropedagogik yondashuvlarni joriy etishning ahamiyato ochib berilgan.

So'nggi yillarda xalqaro baholash dasturlari, xususan, PISA, PIRLS kabi baholash dasturlari o'quvchilarning bilim darajasi va amaliy ko'nikmalari baholanmoqda. Ushbu baholash tizimlari ta'lim sifatini aniqlashda muhim mezonga aylanmoqda. Shu bilan birga, neyropedagogika – ya'ni miyadagi o'quv jarayonlarini o'rganuvchi fan – zamonaviy ta'limning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib bormoqda. Bu ikki yo'nalishni integratsiyalash orqali o'quvchilarning individual salohiyatini rivojlantirish va baholashda yanada samarali yondashuvlarni ishlab chiqish mumkin.

Ushbu maqolaning maqsadi xalqaro baholash dasturlarining mazmuni va ahamiyatini tahlil qilish, neyropedagogik yondashuvlar bilan ularning kesishuv nuqtalarini aniqlash va o'quv jarayoniga ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so'zlar: Xalqaro baholash, PISA, neyropedagogika, ta'lim sifati, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv.

Abstract: This article analyzes the content and significance of international assessment programs such as PISA and PIRLS, identifies their points of intersection with neuro-pedagogical approaches, and highlights the importance of integrating neuro-pedagogical methods into the learning process.

Key words: International assessment, PISA, neuro-pedagogy, education quality, student-centered approach.

Аннотация: В данной статье проанализировано содержание и значимость международных оценочных программ, таких как PISA и PIRLS, выявлены точки пересечения с нейропедагогическими подходами, а также раскрыта важность внедрения нейропедагогических методов в образовательный процесс.

Ключевые слова: Международная оценка, PISA, нейропедагогика, качество образования, личностно-ориентированный подход.

KIRISH

Neyropedagogika- bu pedagogika, kognitiv psixologiya va neyrobiologiya sohalarining integratsiyasi natijasida shakllangan ilmiy yo'nalish bo'lib, o'quv jarayonining miyadagi kognitiv jarayonlar bilan qanday bog'liqligini o'rganadi. J. Gayner fikriga ko'ra, "Neyropedagogika – bu inson miyasining kognitiv jarayonlari haqidagi bilimlardan ta'lim jarayonida foydalanish imkoniyatlarini o'rganuvchi fan".^[1]

Neyropedagogikaning asosiy yo'nalishlari:

- Diqqat, xotira, mantiqiy fikrlash, tezkor tahlil, tanqidiy fikrlash, assosasiya shakllantirish mexanizmlarini o'rganish. Kognitiv jarayonlar, ya'ni diqqat, xotira, tafakkur va mulohaza yuritish mexanizmlarini o'rganish o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.
- O'quv jarayoniga individual yondashuv. Neyropedagogika va kognitiv psixologiya bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar ta'lim jarayonida individual yondashuv qo'llanilganda, o'quvchilarning o'qish samaradorligi oshishi, xotirasi mustahkamlanishi va motivatsiya darajasi ko'tarilishi mumkinligini ko'rsatadi.^[2]
- O'quv jarayonida ijobiy emotsional muhitni ta'minlash. Ijobiy o'quv muhiti yaratish, multimodal ta'lim usullaridan foydalanish, geymifikatsiyani joriy etish va ijtimoiy o'rganish jarayonlarini kuchaytirish o'quvchilarda ta'limga bo'lgan qiziqishni mustahkamlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada PISA, PIRLS va boshqa xalqaro dasturlar hujjatlari, zamonaviy neyropedagogik adabiyotlar, amaliy va nazariy manbalar tahlil qilindi. Metod sifatida: taqqoslash, tahlil, umumlashtirish va sistemalashtirish ishlatildi.

Xalqaro baholash tizimlari va neyropedagogikaning o'zaro aloqasini quyidagi jarayonlarda ko'rishimiz mumkin.

PISA yoki PIRLS kabi baholash dasturlari o'quvchining darajasini individual baholaydi. Neyropedagogika esa ushbu darajani miya rivojlanishi bilan bog'lab tahlil qiladi. Neyropedagogika metakognitiv yondashuvlar, ya'ni, shaxsning o'z bilimi va o'quv jarayonini boshqarish, bilish jarayonlarini kuzatib borish va refleksiya qilish qobiliyatini rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu esa xalqaro testlarda natijalarning yuqori bo'lishiga olib keladi. O'quvchilarning samarali o'rganishi va rivojlanishi uchun eng qulay, maqsadga muvofiq va rag'batlantiruvchi shart-sharoitlarni yaratish. Bu o'quv muhitini optimallashtirish bo'lib, neyropedagogik yondashadigan bo'lsak, miya faoliyatini hisobga olgan holatda o'quv muhiti o'zgartiriladi. Bu esa umumiy natijalarni oshiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning nutq va tafakkurini rivojlantirish nafaqat milliy ta'lim standartlarining, balki xalqaro baholash tizimlarining ham asosiy mezonlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonda PISA (Programme for International Student Assessment) va PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) kabi xalqaro baholash dasturlari o'quvchilarning o'qish savodxonligi, nutqiy kompetensiyalari va tafakkur darajasini baholash uchun ishlatiladi. Mazkur baholash tizimlari ta'lim sifatini xalqaro miqyosda baholash va o'quvchilarning funksional savodxonligini oshirishga qaratilgan bo'lib, ularning talablari milliy ta'lim dasturlarida ham aks ettirilishi zarur. PISA – Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan har uch yilda bir marta tashkil etiladigan xalqaro baholash dasturi bo'lib, 15 yoshli o'quvchilarning fan, matematika va o'qish savodxonligini baholashga qaratilgan. Unda asosiy e'tibor o'quvchilarning ma'lumotni anglash, tahlil qilish va amaliy qo'llash ko'nikmalarini o'rganishga qaratiladi.

PISA doirasida o'quvchilardan nafaqat matnni o'qish va uni tushunish, balki uni tahlil qilish, undagi asosiy g'oyalarni ajratish, o'qilgan ma'lumotlar asosida xulosa chiqarish va o'z nuqtai nazarini bayon qilish talab etiladi. Bu jarayonda nutq va tafakkur rivojlanishi o'quvchilarning matnlar bilan ishlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Masalan, PISA baholash tizimida matnlar to'g'ridan-to'g'ri ma'lumotlarni qabul qilishga emas, balki ularni tahlil qilish va mantiqiy bog'liqliklarni anglashga qaratilgan bo'lib, bu o'quvchilardan chuqur tafakkur qilish va to'g'ri nutqiy ifodaga ega bo'lishni talab qiladi. [3]

PISA talablari asosida nutq va tafakkur rivojlantirish uchun ta'lim jarayonida:

- o'quv matnlarini tahlil qilish va tanqidiy yondashuvni shakllantirish – o'quvchilar matndagi asosiy fikrni ajratib, uning mazmunini o'z so'zlari bilan ifoda etishi lozim;
- muammoli vaziyatlarni hal qilish – o'quvchilar ma'lumotlar asosida mantiqiy xulosalar chiqarishni o'rganishlari kerak;
- o'z nuqtai nazarini ifoda etish va himoya qilish – o'quvchilar argument keltirish va fikrlarini mantiqiy asoslash qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

PIRLS – Xalqaro ta'lim muvaffaqiyatini baholash assotsiatsiyasi (IEA) tomonidan tashkil etiladigan baholash dasturi bo'lib, 4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini va nutqiy kompetensiyalarini baholashga qaratilgan. Bu tizimda o'quvchilardan berilgan matnni to'g'ri tushunish, o'qilgan ma'lumotni yodda saqlash va uni boshqa kontekstlarda qo'llash qobiliyati talab etiladi[4]. PIRLS baholash tizimi asosan quyidagi mezonlarga e'tibor qaratadi:

- matnni tushunish va uni qayta ifoda etish – o'quvchi o'qigan matn mazmunini matndagi bog'liqliklarni tushunish
- tushunishi, undagi asosiy fikrlarni ajratishi va ularni qisqacha bayon qilishi zarur;
- o'quvchi matnda keltirilgan g'oyalar o'rtasidagi bog'liqlikni anglay olishi kerak;
- matnni shaxsiy tajriba bilan bog'lash – o'quvchi o'qigan ma'lumotlarni o'z tajribasi bilan taqqoslay olishi, ularga munosabat bildiray olishi kerak.

Natijada o'quvchilar PIRLS talablariga muvofiq, nutq va tafakkur rivojlanishi uchun ta'lim jarayonida:

- badiiy va ilmiy matnlar bilan ishlash ko'nikmalarini oshirish

- o'quvchilar nafaqat real voqelikni aks ettiruvchi matnlar, balki badiiy va g'oyaviy kontentni tahlil qilishni ham o'rganishlari kerak;
- matnni qayta hikoya qilish va uning mazmunini tushuntirish – o'quvchilar o'z nutqi orqali o'qigan ma'lumotni qayta bayon qilish va tafakkur asosida uni qayta ishlash ko'nikmasini shakllantirishlari lozim;
- interaktiv bahs va muhokamalarni joriy etish – bahs va muloqot jarayonlari orqali o'quvchilar o'z fikrini ravon va asosli ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladi.

O'zbekistonda qabul qilingan ta'lim standartlari PISA va PIRLS baholash tizimlariga moslashtirilgan holda rivojlantirilishi zarur. Chunki xalqaro baholash tizimlari asosan funksional savodxonlikni, ya'ni o'quvchilarning o'qilgan ma'lumotlarni real hayotda qo'llash qobiliyatini baholaydi. Shu bois ta'lim dasturlarida o'quvchilarning fikrlash faoliyatini rag'batlantirish, ularni mustaqil tahlil qilish va o'z fikrini erkin bayon qilishga o'rgatish muhim ahamiyatga ega.

Bugungi kunda neyropedagogika nafaqat pedagogik-psixologik jarayonlarni tushunish, balki ularni baholash tizimlari bilan uyg'unlashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Masalan, o'quvchining nutq va tafakkurini rivojlantirishda miyadagi motivatsiya jarayonida dofamin deb ataladigan neurotransmitter muhim rol o'ynaydi. Dofamin miyadagi mukofot tizimi bilan bog'liq bo'lib, bilim olish jarayonida hayajon va zavq hissi uyg'otadi. Agar ta'lim jarayonida qiziqarli metodlar qo'llanilsa, o'quvchilar dofamin chiqarilishini his qilib, o'qishga bo'lgan qiziqishlari oshadi. Stress holatida miyaning amigdala qismi faoliyatni kuchaytiradi va bu kognitiv jarayonlarni susaytirib, motivatsiyani pasaytirishi mumkin. Shuning uchun ta'lim jarayonida ijobiy emosional muhit yaratish muhimdir. O'quvchilarni ruhiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, ularni xato qilishdan qo'rqmaslikka o'rgatish va maqtov vositalarini qo'llash motivatsiyani oshirishga yordam beradi. Neyrobiologiya tadqiqotlari ko'rsatganidek, ta'lim jarayonida dofamin, oksitotsin va serotonin kabi neurotransmitterlar bilimlarni o'zlashtirish jarayoniga ta'sir qiladi. ^[5] Demak, dars jarayonida emotsional ijobiy muhitni ta'minlash ham neyropedagogik yondashuvning ajralmas qismi bo'lib, xalqaro baholashlarda muvaffaqiyatli ishtirok etish uchun muhimdir.

Bundan tashqari, xalqaro baholash dasturlarining natijalari asosida mamlakat miqyosida ta'lim siyosatini shakllantirishda neyropedagogik tahlillar muhim rol o'ynaydi. Masalan, PISA natijalari ko'p hollarda o'qitish uslublarining yangilanishi zarurligini ko'rsatadi. Neyropedagogika bu o'zgarishlarni qanday amalga oshirish, ya'ni qanday usullar orqali o'quvchining miyaviy faolligini maksimal darajada ishga solish mumkinligini ko'rsatib beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

PISA va PIRLS talablari bilan bog'liq holda nutq va tafakkurni rivojlantirish – ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirishning muhim shartidir. Bu baholash tizimlari o'quvchilarda ma'lumotni tahlil qilish, mantiqiy fikr yuritish va o'z nuqtai nazarini asoslash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuning uchun ta'lim jarayonida PISA va PIRLS standartlarini inobatga olgan holda, nutq va tafakkurni uyg'un rivojlantirish metodlarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Xalqaro baholash tizimlari o'quvchilarning real hayotda bilimni qo'llash darajasini o'lchasa, neyropedagogika bu ko'nikmalar qanday shakllanishini tushuntiradi. Ularning integratsiyasi orqali o'quv dasturlarini shaxsga yo'naltirilgan, ilmiy asoslangan va samarali qilish mumkin. Shu sababli, o'qituvchilar va ta'lim siyosatida qatnashayotganlar neyropedagogik bilimlardan foydalangan holda baholash tizimlarini takomillashtirishlari lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Geuner J. Neuroscience and Education: A Review. – London: Cambridge University Press, 2019. – p.78.
2. Immordino-Yang M.H., Damasio A. We Feel, Therefore We Learn: The Relevance of Affective and Social Neuroscience to Education. – Mind, Brain, and Education, 2007. – p.8
3. OECD. PISA 2018 Results: What Students Know and Can Do. – Paris:
4. OECD Publishing, 2019. – p. 45.
5. Damasio A. The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness. – New York: Harcourt, 1999. – p.142.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.